

“กิริ” กับ “นินโจ”:
“หน้าที่” กับ “ความรู้สึกและความปรารถนา”
ในวรรณกรรมญี่ปุ่นยุคระบบศักดินา*

ศุภฤกษ์ ธีรรัตน์

สาขาภาษาและวรรณคดีตะวันออก คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะและแนวคิดของกิริ 義理 [Giri] (หน้าที่) กับนินโจ 人情 [Ninjō] (ความรู้สึก, ความปรารถนา) ในวรรณกรรมญี่ปุ่นต่างยุคสมัยจำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ 1) เรื่องบุอะกุ 『武悪』 [Buaku] ในบทละครเดี่ยวเงิน 狂言 [Kyōgen] 2) เรื่องเมะอิโตะโนะฮิเคะคุ 『冥途の飛脚』 [Meidonohikyaku] 3) เรื่องอะอิโกะกุฉิน 『愛国心』 [Aikokushin] และ 4) เรื่อง คิระกิระฮิคารุ 『きらきらひかる』 [Kirakirahikaru] วรรณกรรมญี่ปุ่นทั้ง 4 เรื่องนี้เป็นวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมในช่วงสมัยคัมมะกุระ (ค.ศ.1185-1333) ถึงสมัยโอมะวะ (ค.ศ.1926-1989) สมมติฐานในการศึกษาคือ วรรณกรรมญี่ปุ่นทั้ง 4 เรื่องนี้มีแนวคิดของกิริกับนินโจปรากฏให้เห็นในหลากหลายรูปแบบ สามารถตีความหน้าที่และความสัมพันธ์ของกิริกับนินโจในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป แนวคิดนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างวรรณกรรม และสามารถสะท้อนภาพสังคมของแต่ละยุคสมัยได้อย่างชัดเจน

*บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ “กิริ (หน้าที่)” และ “นินโจ (ความรู้สึก, ความปรารถนา)”: “ความปรารถนา” และ “หน้าที่” ในวรรณกรรมญี่ปุ่นยุคระบบศักดินา ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

จากการศึกษาพบว่า สถานภาพและชนชั้นทางสังคมมีอิทธิพลต่อแนวคิดและการให้ความสำคัญในการยึดถือกิริกับนินโจที่แตกต่างกัน สถานภาพและชนชั้นทางสังคมเป็นตัวกำหนดบทบาทหน้าที่ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างกิริกับนินโจขึ้น ความเป็นกิริกับนินโจปรากฏอยู่หลากหลายลักษณะ ได้แก่ กิริกับนินโจระหว่างเจ้านายกับลูกน้อง กิริกับนินโจที่มีต่อประเทศชาติ สังคม ครอบครัว คนรัก และตนเอง การทำหน้าที่ตามสถานภาพของตน โดยสะท้อนให้เห็นลักษณะพฤติกรรมที่เป็นสามัญของมนุษย์ที่มีทั้งกิริกับนินโจปะปนกันอยู่ และปรากฏนับตั้งแต่ยุคอดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ความเชื่อทางศาสนาชินโตมีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวคิดของกิริกับนินโจ โดยสามารถสะท้อนและสื่อให้เห็นถึงอารมณ์และวิธีการแสวงหาทางออกของมนุษย์

คำสำคัญ; กิริ, นินโจ, ยุคสมัยศักดินา

“GIRI” (duty) and “NINJŌ” (feeling): Obligation and Desire in Japanese Literature of the Feudal Era

Suparek Chairat

Department of Eastern Language and Literature, Faculty of Liberal Arts,
Ubon Ratchathani University

Abstract

This research article is intended to be an analytical study on the concept of 義理 [Giri] (duty) and 人情 [Ninjō] (feeling, desire) in 4 Japanese literary works of different periods, namely, 『武悪』 [Buaku], which is a 狂言 [Kyōgen] play, 『冥途の飛脚』 [Meidonohikyaku], 『愛国心』 [Aikokushin] and 『きらきらひかる』 [Kirakirahikaru].

The objective is to study the characters and concept of Giri and Ninjō in 4 Japanese literary works that were popular from the Kamakura period (AD 1185–1333) to the Shōwa period (AD 1926–1989). The hypothesis is that the concept of Giri and Ninjō is evident in diverse forms in the 4 works. The interpretation can be done in diverse ways according to the roles and duties as well as relationships. Furthermore, the concept is an important element in the creation of literature and is able to reflect the society in each period.

From the study, it is found that social statuses and classes have influence on the notion of Giri and Ninjō as well as the importance given to the adherence to Giri and Ninjō in different ways. The social statuses and classes being the factors determining the roles and duties cause conflicts between Giri and Ninjō. In the 4 literary works, the elements of Giri and Ninjō appear in diverse forms. There are Giri and Ninjō towards

boss and subordinate, one's country, society, family, lover and oneself, which are in accordance with the determining social statuses. The works reflect common human behaviors with both Giri and Ninjō intermingling inevitably that have been apparent from the past to the present, the concept of Giri and Ninjō being much influenced by Shinto beliefs. Moreover, these works can reflect and convey humans' emotions and their search for solutions interestingly.

Keywords; Giri , Ninjō, Feudal Era

บทนำ

ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีระเบียบวินัยทางสังคมสูง เคารพยึดถือความแตกต่างทางสังคม มีบรรทัดฐานทางสังคมในการดำเนินชีวิต กล่าวคือ คนญี่ปุ่นจะถือพึงปฏิบัติต่อผู้อื่นหรือสังคมไปในแนวเดียวกันตามสถานภาพและความสัมพันธ์ แม้ว่า การแสดงออกนั้นจะขัดกับความต้องการของตนเอง กล่าวได้ว่า คนญี่ปุ่นให้ความสำคัญต่อหน้าที่ของตนที่มีต่อส่วนรวมมากกว่าต่อตนเอง

ในอดีตประเทศญี่ปุ่นเป็นสังคมเกษตรกรรม แต่ด้วยเหตุที่มีพื้นที่ดินจำกัด ส่งผลให้คนญี่ปุ่นต้องอยู่รวมกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การทำงานเป็นทีมจึงเป็นเรื่องสำคัญ หากมีการกระทำที่ส่งผลเสียต่อกลุ่มจะมีบทลงโทษผู้ที่ทำตัวแปลกแยก หรือทำตัวโดดเด่น เรียกว่า “มูระชะชิบุ” 『村八分』 [Murahachibu]¹ ซึ่งเกิดขึ้นในยุคศักดินาที่ชาмуไรเข้ามามีบทบาททางสังคมเป็นอย่างมาก การลงโทษจึงเป็นไปเพื่อให้ปกครองง่าย ดังนั้นชนชั้นชาмуไรจึงกำหนดค่านิยมที่เรียกว่า กิริกับนินโจขึ้น เพื่อผลในการสร้างระเบียบการปกครอง

กิริ 義理 [Giri] หมายถึง ความยุติธรรม หน้าที่ (ต่อความรู้สึก) มารยาท ในสังคมความน่านับถือ ความน่าเกรงขาม ความเหมาะสม ความมีหน้ามีตา หลักแห่งเหตุผล ความถูกต้องของสิ่งต่าง ๆ ความสัมพันธ์ฉันพี่น้องซึ่งไม่ใช่สายเลือด การปฏิบัติตนต่อผู้อื่นในสังคม เกียรติยศชื่อเสียง หน้าตาของตนในสังคม (Kenkyusha's New Japanese-English Dictionary, 2518: 338-339, 『広辞苑』 [koujien] Japanese-Japanese Dictionary, 1967: 540-541 และ 『日-タイ辞典』 [nitthai jiten] Japanese-Thai Dictionary, 2549: 234)

นินโจ 人情 [Ninjō] หมายถึง ความรู้สึกของมนุษย์ ความเป็นธรรมชาติของมนุษย์ (ลักษณะธรรมชาติของมนุษย์) ความเป็นมนุษย์ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น อารมณ์อย่างปฏิกุณ ความรักของชายหญิง ความรักของมนุษย์ที่มีติดตัวมาโดยธรรมชาติ การสั่นไหวตามธรรมชาติของใจคน ความรู้สึก ความรัก พันอารมณ์ ความสงสาร จิตใจ ความเห็นอกเห็นใจ (Kenkyusha's New Japanese-English Dictionary, 1975: 1230-1231,

¹บทลงโทษสำหรับคนที่ทำตัวแตกต่างจากกลุ่ม โดยให้ชาวบ้านทั้งหมู่บ้านเลิกคบหา

『広辞苑』 [koujien] Japanese-Japanese Dictionary, 1967: 1850 และ 『日-タイ
辞典』 [nitthai jiten] Japanese-Thai Dictionary, 2549: 759)

กล่าวโดยสรุปในบทความนี้ผู้เขียนบทความให้ความหมาย กิริว่าคือ หน้าที่
รับความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม และ นินโจ คืออารมณ์ความรู้สึกและความต้องการ
ของตนเอง

แม้ว่าปัจจุบันระบบการปกครองแบบซามูไรในยุคศักดินาจะสิ้นสุดลง
แต่แนวคิดนี้ยังส่งผลและยังฝังรากลึกต่อรูปแบบวัฒนธรรมและวิถีการดำรงชีวิตของ
ชาวญี่ปุ่นเรื่อยมาจนถึงยุคที่พ่อค้าเข้ามามีบทบาทค่อนข้างมากในสังคม ความเป็นกิริ
กับนินโจก็ยังคงอยู่ อย่างไรก็ดี การดำรงชีวิตของชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญ
ต่อกิริ มากกว่า นินโจ เสมอ และยังฝังรากลึกอยู่ในสังคมญี่ปุ่นจวบจนปัจจุบัน (ปราณี
จงสุจิธรรม, 2549: 43)

วรรณกรรมนอกจากจะทำให้เกิดความบันเทิงแล้ว ยังเป็นเครื่องมือสะท้อน
ให้เห็นวัฒนธรรม สังคม แนวคิด และค่านิยมของมนุษย์ ในแต่ละยุคสมัยได้ ดังนั้น
การศึกษาเกี่ยวกับลักษณะค่านิยม แนวคิด และวิถีตามทัศนคติ ของชาวญี่ปุ่นในอดีต
ส่งผลและเป็นบ่อเกิดแห่งวัฒนธรรมในปัจจุบันได้เช่นกัน ในการศึกษาวรรณกรรมของญี่ปุ่น
ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะทำให้เข้าใจลึกซึ้งถึงสาเหตุปัจจัย และความหลากหลายในแต่ละ
รูปแบบของ กิริ-นินโจ ในสังคมญี่ปุ่น

วรรณกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความขัดแย้งกันระหว่างกิริกับนินโจ
สามารถพบได้ในวรรณกรรมหลายเรื่องและต่างยุคสมัย โดยผู้เขียนบทความได้ศึกษา
วรรณกรรมญี่ปุ่นได้แก่

1. เรื่องบุงะกุ 『武悪』 [buaku] ในบทละครเดี่ยวเงินซึ่งได้รับความนิยม
อย่างมากในช่วงยุคสมัยคะมะคุระถึง สมัยมุโระมะชิ (ค.ศ. 1336-1568) โดยเฉพาะช่วง
ยุคสมัยที่เกิดสงครามกลางเมือง โดยได้รับการจัดอันดับให้เป็น 1 ใน10 ของละครเดี่ยวเงิน
ที่มีการจัดแสดงมากที่สุด สามารถพบได้ในวรรณกรรมหลายเรื่องของชาวญี่ปุ่น เป็นเรื่อง
ใกล้ตัวเรา

2. เรื่องเมะอิโตะโนอิเคียะคุ 『冥途飛脚』 [meidonohikyaku] ของ ชิคะมะทซุ มนสะเอะมอน 近松 門左衛門 ซึ่งแต่งขึ้นในสมัยเอโดะ 江戸時代 (ค.ศ. 1603-1868)

3. เรื่องอะอิโกะกุชิน 『愛国心』 [aikokushin] โดยมีฉบับแปลภาษาไทยชื่อ “รักด้วยเลือด” ของ มิชิมะ ยูกิโอะ 三島幸雄 สมัยไทโชถึงสมัยไฉวะ (ค.ศ. 1912-1926)

4. เรื่องคิระกิริะอิกะรุ 『きらきらひかる』 [kirakirahikaru] โดยมีฉบับแปลภาษาไทยชื่อ “เป็นประกาย” สมัยไฉวะ (ค.ศ. 1926-1989)

จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า แนวคิดเรื่องกิริกับนินโจนี้ปรากฏอย่างเด่นชัดเป็นแก่นเรื่อง (theme) ของวรรณกรรมหลายเรื่อง โดยสร้างการดำเนินเรื่องให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างกิริกับนินโจผ่านความคิดและพฤติกรรมของตัวละคร ทั้งนี้ การดำเนินเรื่องมักจะสอดแทรกให้เห็นความขัดแย้งกันระหว่างกิริกับนินโจ ในหลายลักษณะในตอนจบเรื่องตัวเอกมักจะได้รับการยกย่องว่าเป็นวีรบุรุษแต่ไม่สมหวังในเรื่องความรัก แก่นเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นความเป็นจริงในชีวิตมนุษย์ไม่อาจสมหวังในทุกเรื่อง บางครั้งสิ่งที่มนุษย์ต้องเลือกอาจจะเป็นภาระหน้าที่และความรับผิดชอบมากกว่าที่จะเลือกทำตามความรู้สึกส่วนตัว นับว่าเป็นแก่นเรื่องที่แสดงความเป็นสามัญ และความเป็นจริงของมนุษย์ที่ต้องเผชิญ

ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการศึกษาวเคราะห์แนวความคิดหรือลักษณะรูปแบบของ กิริกับนินโจ ผ่านทางวรรณกรรมนั้น ไม่เพียงแต่จะทำให้เข้าใจถึงลักษณะความเป็นกิริกับนินโจแล้วยังสะท้อนให้เห็นถึงรากฐานแห่งวัฒนธรรม กรอบแนวคิด ความเชื่อ และปัจจัยแห่งการเกิดวัฒนธรรมต่างๆ ของชาวญี่ปุ่นผ่านทางวรรณกรรมในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี

อัสภายุทธ ชุศรี (2544) ได้ศึกษากิริกับนินโจ และความขัดแย้งของกิริกับนินโจในบทละครของ ชิคะมะทซุ โดยนำเอาความเป็นกิริกับนินโจมาสอดแทรกไว้ในบทละครของ ชิคะมะทซุ โดยสรุปว่า กิริกับนินโจ เป็นคำสะท้อนวัฒนธรรมญี่ปุ่น หากกิริกับนินโจสามารถจะดำเนินไปอย่างสอดคล้องก็จะไม่มีปัญหาอะไร แต่ในบางครั้งกิริกับนินโจก็เกิดความขัดแย้ง ทำให้เกิดความทุกข์ กระทั่งมนุษย์ตกอยู่ในสภาวะรักที่เสียดายนอง และต้องตัดสินใจเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นหลัก นอกจากนี้

ศุภฤกษ์ ชัยรัตน์ (2548) ได้กล่าวถึงมุมมองด้านพฤติกรรม 下克上 “เกะโกะกุโจ” หมายถึง เป็นการสะท้อนภาพของชนชั้นล่างอาจเื่อมต่อชนชั้นปกครอง ในช่วงยุคสมัยสงครามกลางเมืองของญี่ปุ่น (ช่วงยุคสมัยคะมะกุระถึงสมัยมุโระมะชิ) ของตัวละคร “ทะโรกะจะ” ในเรื่องบุอะกุ นอกจากนี้พบว่าเนื้อเรื่องยังสื่อให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างกิริกับนินโจในตัวละคร ความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ระหว่างหน้าที่กับมิตรภาพความเป็นเพื่อนของตัวละครในเรื่อง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะและความสำคัญของกิริกับนินโจในวรรณกรรมญี่ปุ่น 4 เรื่อง ในช่วงยุคสมัยคะมะกุระจนถึงสมัยโอะวะ
2. เพื่อศึกษาแนวคิดของกิริกับนินโจในวรรณกรรมญี่ปุ่น 4 เรื่อง ในช่วงยุคสมัยคะมะกุระจนถึงสมัยโอะวะ

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาวรรณกรรมญี่ปุ่น จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่

1. เรื่องบุอะกุ 『武悪』 [buaku] ในบทละครเดี่ยวเงินของสำนักพิมพ์ อิวะนะมิ 岩波書店 [iwanamishoten] ต้นฉบับภาษาญี่ปุ่นจากหนังสือ นิฮงโกะ เต็นบุงะกุตะอิกเกอิ 『日本古典文学大系』 [nihonkotenbungakutaikei] เดียวเงิน ฌูโจ 『狂言集上』 [kyougenshujou] ปี พ.ศ. 2510 หน้า 226-242
2. เรื่องเมะอิโตะโนฮิเคียะคุ 『冥途飛脚』 [meidonohikyaku] ของ ชิคะมะทซุ มนสะเอะมอน 近松 門左衛門 chikamatsu monzaemon ซึ่งจัดแสดงครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2314 ที่โรงละคร ทะเคโมโตะสะไนญี่ปุ่น
3. เรื่องรักด้วยเลือด 『愛国心』 [aikokushin] ของมิชิมะ ยูกิโอะแปล โดย อมราวดี จากหนังสือรวมเรื่องสั้นคัดสรรชิ้นเอกจากนักเขียน “แถวหน้า” ของญี่ปุ่น ฉบับที่ศึกษาคือ รักด้วยเลือด พิมพ์ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2537 หน้า 13-46.

4. เรื่องคิระกิระฮิคารุ 『きらきらひかる』 [kirakirahikaru] ของ เอคุนิ คาโอริ แปลโดย น้ำทิพย์ เมธเศรษฐ เป็นวรรณกรรมร่วมสมัยที่ได้รับรางวัลมูราซากิ ชิกิบุ และถูกนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์ในญี่ปุ่น ฉบับที่ศึกษาคือฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 ปี พ.ศ. 2545 หน้า 9-169.

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมทั้ง 4 เรื่องและรวบรวมบทความ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิริกับนินโจ ภาษาญี่ปุ่น ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ
2. ศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ลักษณะ และความสำคัญของกิริกับนินโจ ในวรรณกรรมญี่ปุ่นทั้ง 4 เรื่อง
3. สรุปผลการศึกษา
4. เรียบเรียงเขียนงานวิจัย

ผลการศึกษา

จากการศึกษาวิเคราะห์ แนวคิด ลักษณะ และความสำคัญของกิริกับนินโจ ในวรรณกรรมญี่ปุ่น 4 เรื่อง ได้ผลสรุปดังนี้

1. กิริกับนินโจในสมัยคามะกุระ-สมัยมุโระมะชิ (ค.ศ. 1336-1568) : เรื่องบุอะกุ

ชื่อเรื่องตั้งตามชื่อตัวละครเอกคือ บุอะกุ ซึ่งเป็นผู้ติดตามรับใช้เจ้านายที่ถูกเลี้ยงดูให้เติบโตมาพร้อมกับทะเลาะจะ (ตัวละครที่เป็นคนรับใช้) มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้น้อยอาจเฝ้าขัดขวางผู้ใหญ่ ก่ออาชญากรรมที่ร้ายแรงและล่อลวงเจ้านายให้หลงเชื่อตน “บุ” 武 [bu] หมายถึง ศิลปะการป้องกันตัว เรื่องเกี่ยวกับทางทหาร กำลังทหาร อำนาจทางการเมือง และอำนาจจากกำลังอาวุธ “อะคุ” 悪 [aku] หมายถึง เรื่องที่ไม่ดี ผิดศีลธรรม ไม่เป็นมงคล สิ่งที่น่ากลัว ความชั่วร้าย ความอับมงคล และ อันตราย แปลตามตัวอักษรคันจิ 漢字 [kanji] ได้ว่า “ความชั่วร้ายที่แฝงในตัวนักรบ”

“บุงะกุ” เป็นบทละครเคียวเงินที่ได้รับความนิยมในช่วงสมัยกะมะกุระ 鎌倉時代 [kamagurajidai] ถึงสมัย มุโระมะชิ 室町時代 [muromachijidai] (ศุภฤกษ์ ชัยรัตน์, 2552: 18) เนื้อเรื่องกล่าวถึงตัวละครเอกในเรื่องซึ่งมีสถานภาพ เป็นลูกน้องที่ต้องคอยรับใช้และปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้านายอย่างเคร่งครัดและ มีอาภหุสเสียดได้ แต่ก็มีมิตรภาพระหว่างกันของเพื่อนที่ต่ำต้อยทั้งสอง บุงะกุได้รับคำสั่ง ให้ไปมาเพื่อนตนเองซึ่งถูกเลี้ยงดูเติบโตมาด้วยกันตั้งแต่เยาว์วัย บุงะกุฝืนคำสั่งเจ้านาย โดยไว้ชีวิตเพื่อน พฤติกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างกิริกับนินโจ แต่สุดท้ายทะโรจะเลือกที่จะทำตามความรู้สึกของตนเอง (นินโจ)

“บุงะกุ” เป็นวรรณกรรมที่ถูกแต่งขึ้นมาล้อเลียนชนชั้นสูง เนื่องจากสภาพของ ความเลื่อมล้ำทางชนชั้นทำให้ชนชั้นล่างถูกกดขี่ข่มเหงจากชนชั้นสูง ตัวละครเอกในเรื่อง มีสถานภาพเป็นลูกน้องที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้านายเมื่อเขา (ทะโรจะ) ได้รับคำสั่ง ให้ไปมาเพื่อน ด้วยมิตรภาพของความเป็นเพื่อนทำให้เขาไม่สามารถปฏิบัติตามคำสั่งได้ แสดงให้เห็นว่าตัวละครเกิดความขัดแย้งภายในใจขึ้นเพราะต้องเลือกระหว่างหน้าที่ ที่ต้องทำ (กิริ) กับความรู้สึกผูกพันและสงสารเพื่อน (นินโจ) ในท้ายที่สุดเขาเลือกช่วยเหลือ บุงะกุจากการถูกทำโทษ แสดงให้เห็นว่าตัวละครได้เลือกทำตามนินโจและละทิ้งกิริ ตัวละครซึ่งเป็นคนชั้นล่างหาทางออกโดยอาศัยไหวพริบสร้างสถานการณ์ให้ดูเหมือนตน ได้ทำตามคำสั่งของเจ้านาย (กิริ) ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า แท้จริงแล้วตัวละครไม่ได้เลือก ทำตามกิริหากแต่เลือกทำตามนินโจ โดยตัวละครสามารถจัดการกิริกับนินโจได้อย่างลงตัว ด้วยการตบตาเจ้านายซึ่งเป็นหนทางหนึ่งของการรักษาหน้าที่ของตน ทำให้เจ้านายวางใจ และเขายังสามารถดำรงสถานภาพและทำหน้าที่ของตนได้ต่อไป

2. กิริกับนินโจในสมัยเอโดะ (ค.ศ. 1603–1868) : เรื่องเมะอิโดะโนะ อิเคียะคุ

พจนานุกรม 『広辞苑』 [koujien] Japanese Dictionary ได้ให้ความหมาย “เมะอิโดะ” 冥途 [meido] ว่าหมายถึง จิตวิญญาณผู้ตายที่หลงใหลในโลกความมืด โลกหลังความตาย ปรโลก “อิเคียะคุ” 飛脚 [hikyaku] หมายถึง คนส่งสารหรือแจ้งรู้ระดับ ในที่ไกลๆ ผู้ส่งข่าวสาร หรือจดหมาย ไปที่ไกลๆ เมะอิโดะโนะอิเคียะคุ 冥途の飛脚

[medonohikyaku] จึงหมายถึง ผู้ส่งสาร ผู้หลงใหลในความมืด เรื่อง “เมะอิโตะโนอิเคียะคุ” แต่งขึ้นในสมัยเอโดะ 江戸時代 [edojidai]

เนื้อเรื่องกล่าวถึงตัวละครเอกชื่อ “ชูเบ” 忠兵衛 [chübei] เป็นลูกบุญธรรมของเจ้าของร้านส่งของคะเมยะ 亀屋 [kameya] เขามีหน้าที่เป็นผู้ส่งของ ชูเบหลงรักและมีความสัมพันธ์เชิงชู้สาวอุเมะวะ 梅川 [umekawa] ซึ่งเป็นหญิงคณิกา ชูเบทำผิดร้ายแรงต่อหน้าที่โดยการแอบขโมยเงินของลูกค้าจำนวน 300 เรียว เพื่อนำมาไถ่ตัวอุเมะวะด้วยความรัก แล้วทั้งสองก็หนีไปด้วยกัน นับเป็นการทำผิดกฎของผู้ส่งของที่ละเลยหน้าที่ นอกจากนี้ยังหลบหนีการจับกุม เมื่อมะโกเอะมอนพ่อของชูเบทราบเรื่อง ด้วยความรักลูกจึงอยากให้ความช่วยเหลือ แต่เนื่องด้วยกฎระเบียบทางสังคมที่ต้องยึดถือปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดในฐานะพลเมืองของสังคมก็ไม่สามารถช่วยเหลือลูกได้ สุดท้ายลูกชายของเขาและภรรยาถูกจับได้และถูกประหารชีวิต

เมะอิโตะโนอิเคียะคุ 冥途の飛脚 [medonohikyaku] สะท้อนให้เห็นกิริกับนินโจในยุคสมัยที่ความเจริญด้านวัฒนธรรม และวิถีการดำเนินชีวิตของชนชั้นพ่อค้ามีความเจริญรุ่งเรืองแตกต่างจากวัฒนธรรมแบบนักรบ การให้ความสำคัญต่อกิริกับนินโจจะเห็นได้ว่า พ่อค้ามักจะมีอารมณ์ไหวพริบทางอารมณ์ความรู้สึกได้ง่ายกว่าชนชั้นนักรบ และอาจทำให้ละเมิดต่อกิริได้ง่าย ในเรื่องนี้แสดงนินโจความรักระหว่างหนุ่มสาว และระหว่างพ่อกับลูก ชูเบมีความบกพร่องต่อหน้าที่เพราะรักอุเมะวะเป็นการให้ความสำคัญกับความรัก (นินโจ) มากกว่าที่จะทำหน้าที่ของตนให้เสร็จสิ้น (กิริ) มะโกเอะมอนซึ่งเป็นพ่อของเขา รักษากิริที่มีต่อสังคมในฐานะที่เขาเป็นพลเมืองของสังคม และกิริในฐานะผู้นำครอบครัวซึ่งขัดแย้งกับนินโจ ความรักความสงสารที่มีต่อลูกในฐานะพ่อที่ต้องช่วยเหลือเพื่อปกป้องลูกชายไม่ให้ถูกจับและถูกสังคมประณาม ตัวละครจึงเกิดความขัดแย้งระหว่างกิริกับนินโจ ตัวละครที่เป็นพ่อแม่ต้องการเลือกกระทำตามนินโจ แต่ด้วยกฎระเบียบทางสังคมจึงไม่อาจฝ่าฝืนกิริได้ ฝ่ายลูกชายเลือกเลือกกระทำตามนินโจจนทำให้ต้องสูญเสียทั้งชีวิตของตนและคนรัก เรื่องนี้สะท้อนให้เห็นแง่มุมที่ว่า ไม่ว่าตัวละครจะเลือกทำตามกิริหรือนินโจ คนที่มีอำนาจสูงสุดที่จะตัดสินถูกหรือผิดก็คือสังคมและกฎเกณฑ์ที่สังคมตั้งขึ้นมา

ในชนชั้นพ่อค้าที่ไม่มีกิริสุงเหมือนพวกชนชั้นนักรบ ชนชั้นพ่อค้าไม่มีเจ้านายโดยตรง และหากมีเจ้านายโดยตรงก็ไม่ใช่ผู้สูงส่งเป็นที่นับหน้าถือตา เพราะพ่อค้าไม่ได้รับการยกย่องในสังคมนัก ถึงกระนั้นพ่อค้าก็มีกิริต่ออาชีพนั่นคือความซื่อสัตย์ไม่คดโกงลูกค้า นอกจากกิริที่มีต่ออาชีพนแล้วยังมีกิริต่อสังคม สิ่งรอบข้าง เช่น ต่อบิดามารดา ต่อเจ้าของร้าน เป็นต้น ส่วนนินโจนั้นพ่อค้าจะมีนินโจความรู้สึกลึกซึ้งอย่างปุณฺชนทั่วไปสูง เพราะพวกเขาไม่ได้ถูกฝึกมาให้มีความเข้มแข็งและเด็ดเดี่ยวจนพร้อมที่จะสละนินโจได้เพื่อกิริเหมือนอย่างเช่นนักรบหรือซามูไร ดังนั้นความอ่อนไหวต่อสิ่งเร้าจึงเป็นไปได้ง่าย อย่างไรก็ตาม จากเนื้อเรื่องย่อมเห็นว่าแม่พ่อจะรักและสงสารลูกเพียงใด ก็เลือกที่จะยึดถือนินโจเป็นสำคัญ

3. กิริกับนินโจในสมัยไทโช-สมัยโคมะ (ค.ศ. 1912-1926) : เรื่องอะอิโกะกุมิน

พจนานุกรม 『広辞苑』 [koujien] Japanese-Japanese Dictionary และ kenkyosha's New Japanese-English Dictionary ให้ความหมายของ 愛国心 ว่าหมายถึงความรักชาติ ความเป็นชาตินิยม “อะอิโกะกุมิน” 『愛国心』 [aikokushin] ในหนังสือแปลภาษาไทยชื่อว่า “รักด้วยเลือด” เป็นวรรณกรรมอิงประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น ที่เกิดขึ้นในสมัยโคมะ 昭和時代 [Shōwajidai] เหตุการณ์เกิดขึ้น 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1936 ตรงกับรัชสมัยของจักรพรรดิ ฮิโรฮิโตะ 『裕仁』 [hirohito] (มิถุนะ ยูกิโอะ, 2537: 13)

“อะอิโกะกุมิน” เป็นวรรณกรรมอิงประวัติศาสตร์ที่สะท้อนให้เห็นแนวคิด ความเชื่อ เกี่ยวกับวิถีบูชิโด² ที่ยังคงมีอิทธิพลต่อแนวคิดของคนในสังคมปัจจุบัน

²“บูชิโด” (BUSHIDO 武士道) คือ วิถีทางของนักรบ เป็นหลักจริยธรรมที่นักรบทุกคนต้องปฏิบัติ หลักบูชิโดสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยศักดินา ในสมัยนั้นประเทศญี่ปุ่นถูกแบ่งออกเป็นแคว้นอิสระที่มีไดเมียว (DAIMYOU 大名) หรือเจ้าผู้ครองแคว้นเป็นผู้ปกครองในแบบรัฐบาลทหาร โดยมีเหล่านักรบ “ซามูไร” (SAMURAI 侍) เป็นบริวาร ความมั่นคงของไดเมียวจำเป็นต้องอาศัยความจงรักภักดี และวินัยที่จะปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัดของซามูไร จึงได้มีการสร้างหลักจริยธรรม “บูชิโด” สำหรับนักรบขึ้น “บูชิโด” นอกจากสอนให้เหล่านักรบฝึกความอดทน และฝึกสมาธิเพื่อให้จิตใจสงบนิ่งเมื่อยามใช้ดาบซามูไรแล้ว ยังสอนให้เหล่าซามูไรยึดมั่นในความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ และจงรักภักดีต่อเจ้านายของตน ซามูไรถือว่าความตายเป็นเรื่องเล็กน้อย ปรัชญาแห่งบูชิโดกล่าวไว้ว่า “ความตายเป็นสิ่งเบาบางยิ่งกว่าขนนก” (ปัญญา ศรีสิงห์, 2552: 165)

โดยผ่านทางตัวละครเอกคือร็อยโทชินจิและภรรยา เนื้อเรื่องแสดงให้เห็นความรักและความซื่อสัตย์ของร็อยโทชินจิ ทาเกยามะซึ่งถูกมอบหมายให้ไปปราบกบฏซึ่งลอบสังหารนายพลโอกาดะ ในกลุ่มกบฏมีเพื่อนของเขาเข้าร่วมก่อกบฏในครั้งนี้ด้วย ทำให้ตัวละครเกิดสภาวะบีบคั้น

ระหว่างหน้าที่ที่มีต่อหน้าที่เพื่อประเทศชาติในฐานะทหารซึ่งได้รับคำสั่งให้ไปจับผู้ร้ายที่เป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในจิตใจของตัวละครที่จะต้องตัดสินใจระหว่างปฏิบัติตามหน้าที่หรือเลือกที่เห็นแก่มิตรภาพ เพราะนักโทษคือเพื่อนทหารในกองร้อยเดียวกัน เขาต้องคิดหาทางออกเนื่องจากไม่ต้องการที่จะเห็นกองทัพของทหารต้องฆ่ากันเอง (นินโจ) และไม่ต้องการละเลยต่อหน้าที่ (กิริ) แต่เมื่อไม่สามารถหาทางออกได้ (เลือกไม่ได้ระหว่างกิริกับนินโจ) เขาจึงตัดสินใจที่ทำการสละกิริ³ ตัวเองตามวิถีแห่งนักรบที่เขาเชื่อว่าเป็นพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์เป็นการตายที่น่ายกย่องสรรเสริญ เพื่อรักษาความเป็นทหารและรักษาความเป็นเพื่อน นอกจากนี้ยังพบบทบาทของเราโกะผู้เป็นภรรยา ในด้านความรักและการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะภรรยาทหารโดยการเป็นพยานรู้เห็นในการสละกิริ (การคว้านท้อง) ของสามี และต้องรอฟื้นคอสามีซ้ำหากการคว้านท้องไม่สำเร็จ เป็นความขัดแย้งระหว่างกิริกับนินโจที่สร้างความสับสนใจ เพราะหน้าที่ภรรยาของทหารกับความรักในฐานะสามีภรรยา ภรรยาจึงฆ่าตัวตายตามสามีด้วยก่อให้เกิดเป็นโศกนาฏกรรมขึ้น

ผู้วิจัยเห็นว่า สาเหตุของโศกนาฏกรรมที่แสนโหดและน่าเวทนาที่เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากความอ่อนแอของจิตใจมนุษย์ที่ถูกฉาบเอาไว้ภายใต้ความเข้มแข็งที่สร้างขึ้นมา ทำให้เมื่อไม่สามารถหาทางออกได้ และคิดอะไรไม่ออก ตัวละครจึงเลือกการฆ่าตัวตาย ความอ่อนแอนี้เป็นพื้นฐานของความรู้สึกอันเป็นสากลอย่างหนึ่งของความเป็นมนุษย์ แม้เขาจะมองว่าการทำสละกิริเป็นการตายที่สูงส่ง การฆ่าตัวตายเป็นเพียงการเอาตัวรอดของคนอ่อนแอและขาดคนหนึ่งที่ทำให้คนที่ตนเองรักต้องมาร่วมรับชะตากรรมด้วย สุดท้ายแล้วก็ไม่สามารถรักษาไว้ได้ทั้งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย (กิริ) พร้อมทั้งไม่สามารถปกป้องทั้งเพื่อน และคนรักเอาไว้ได้ (นินโจ) เพราะนอกจากเพื่อนจะโดนประหาร ภรรยาต้องฆ่าตัวตายตามแล้ว หน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย

³ การฆ่าตัวตายด้วยการคว้านท้องเป็นวิถีปฏิบัติของนักรบในสมัยโบราณของญี่ปุ่น

ก็ไม่บรรลุผล ในแง่วรรณกรรม กิริกับนินโจจึงเป็นส่วนสร้างความสะเทือนใจอันเกิดจากความขัดแย้งของตัวละครที่ต้องเลือก หรือไม่สามารถเลือกได้

4. กิริกับนินโจในสมัยโวะะ (ค.ศ.1926-1989) : เรื่อง คิระกิระฮิเกะรุ

“คิระกิระฮิเกะรุ” 『きらきらひかる』 หมายถึง แสงสะท้อน แสงแวววับ ส่องส่องแสงแวววับ สุกใส โชติช่วง แวววาว ทำให้ตาพร่า ทำให้ลานตา พร่าตา เคลิบเคลิ้ม เป็นประกายแวววาว ทำให้มีชีวิตชีวา แสงระยิบระยับเสียงหัวเราะ แวววาว เป็นประกาย ส่องแสง เก้งยอดยิ้ม ความแวววาวเป็นประกาย (Kenkyusha's New Japanese-English Dictionary, 1975: 436 และ จุฬารัตน์ เตชะโชควัฒน์ และคณะ, 2549: 234, 759, 440)

“คิระกิระฮิเกะรุ” ในชื่อวรรณกรรมแปลฉบับภาษาไทยว่า “คิระกิระเป็นประกาย” สื่อให้เห็นถึงความรักสามเส้าระหว่างผู้ชายสองคนกับผู้หญิงคนเดียว และความขัดแย้งทางสังคมที่มีต่อความรักระหว่างผู้ชายกับผู้ชายและผู้ชายกับผู้หญิง เรื่องเพศสถานะเริ่มมีอิทธิพลต่อความคิดของคนญี่ปุ่นและไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม ดังที่ปรานี วงษ์เทศ (2549) กล่าวถึงเพศสถานะ (Gender) ว่าเป็นสิ่งซึ่งถูกปลูกสร้างหรือเป็นประดิษฐกรรมทางสังคมแบบหนึ่ง (Social Construct/Artifact) ที่เป็นเสมือนหนึ่งการบันทึกความทรงจำของสังคม (Social Memory) จากประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม การกำหนดให้แต่ละเพศมีบทบาทและสถานภาพในสังคมที่แตกต่างกันไป เช่น เพศชายจะถูกคาดหวังจากสังคมว่าต้องมีความเป็นผู้ชาย ต้องมีความเป็นสุภาพบุรุษ ต้องมีความอดทนเข้มแข็งไม่อ่อนแออย่างง่าย ๆ ต่อเรื่องและอุปสรรคต่างๆ สำหรับเพศหญิง ก็จะถูกคาดหวังจากสังคมว่าต้องมีความเป็นกุลสตรี มีความเป็นแม่บ้านแม่เรือน ดังนั้น สถานภาพกำหนดความคาดหวังจากสังคมที่มีต่อการแสดงออกซึ่งบทบาท สถานภาพของแต่ละเพศ เป็นเหตุให้เกิดความกดดันกับเพศที่สามอย่างมาก ความขัดแย้งระหว่างกิริกับนินโจเกิดจากการที่สังคมไม่ยอมรับความสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกัน ทำให้ตัวละครฝ่ายชายต้องเลือกแต่งงานกับผู้หญิงที่ตนไม่ได้อีก แต่แต่งงานตามบรรทัดฐานทางสังคม และภาระหน้าที่ของลูกชาย

“คิระกิริอิเกะรุ” วรรณกรรมร่วมสมัยที่แต่งขึ้นเพื่อชี้ให้เห็นถึงการถูกกดขี่จากสังคมของเพศที่สาม แม้จะอยู่ในสมัยปัจจุบันซึ่งเป็นช่วงที่ญี่ปุ่นมีการเปิดกว้างทางความคิด มีการปรับตัวและรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา แต่แนวคิดค่านิยมเกี่ยวกับเพศที่สามก็ยังคงไม่เป็นที่ยอมรับ ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของเพศที่สามดำเนินไปผิดแบบจากพื้นฐานธรรมชาติของจิตใจที่เขาควรจะเป็น เนื้อเรื่องกล่าวถึงตัวละครเอกซึ่งมีพฤติกรรมรักร่วมเพศมีอาชีพเป็นหมอ อาชีพหมอเป็นอาชีพที่ได้รับ ความคาดหวังจากสังคมและถูกยกให้อยู่ในสถานภาพที่สูง ดังนั้นการสร้างภาพลักษณ์ ให้นำเชื่อถือเพื่อให้ได้รับความเคารพ ยกย่องจากสังคมนั้นเป็นสิ่งที่หมอพึงกระทำ เพื่อไม่ให้ถูกติฉินนินทาและเพื่อรักษาชื่อเสียงหน้าตาของวงศ์ตระกูล การที่ต้องแต่งงาน กับผู้หญิงเพื่อสร้างครอบครัวมีลูกสืบสกุล และเพื่อเป็นหน้าเป็นตาแก่วงศ์ตระกูลถือเป็น หน้าที่ที่เขาจำเป็นต้องทำ (กิริ) เมื่อเป็นเช่นนั้นทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในตัวละคร เพราะหน้าที่ขัดกับความรู้สึกที่รักผู้ชายด้วยกัน แต่สุดท้ายเขาก็เลือกทำตามกิริ คือแต่งงาน กับโชโกะ (อยู่กินฉันสามีภรรยาแต่ปราศจากการมีเพศสัมพันธ์) อย่างไรก็ตาม การแต่งงาน ครั้งนี้แทนที่จะทำให้ตัวละครจะเกิดความวุ่นวายในชีวิตแต่กลับกลายเป็นว่าชีวิตของเขา ได้รับการเติมเต็มมากขึ้น เพราะพวกเขาตัดสินใจอยู่กินฉันสามีภรรยาสามคนคือ ชาย 2 หญิง 1 เพราะทั้งหมดมีความจริงใจและมีมิตรภาพที่ดีต่อกัน อยู่กันได้ด้วยความเข้าใจ และยอมรับซึ่งกันและกัน ทำให้พวกเขาใช้ชีวิตร่วมกันบนสภาพสังคมที่มีความเคร่งครัด เข้มงวด ได้อย่างมีความสุข ปรากฏการณ์นี้แสดงว่าตัวละครในเรื่องเขาสามารถรักษาไว้ ได้ทั้งกิริกับนินโจ เพราะเลือกทำตามกิริจึงทำให้เขาได้มีชีวิตที่สมบูรณ์ขึ้นในทางสังคม และเกิดการยอมรับและเข้าใจความรู้สึกระหว่างพวกเขาเอง นั่นหมายความว่าวรรณกรรม เรื่องนี้กิริกับนินโจ เกิดความสมดุลและไม่ขัดแย้งต่อกัน

สรุปผลและอภิปรายผลการศึกษา

กิริคือหน้าที่รับความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม และนินโจคืออารมณ์ความรู้สึก และความต้องการของตนเอง เมื่อกิริกับนินโจอยู่ร่วมกันจึงนำไปสู่สภาวะความขัดแย้ง ในความคิด ความรู้สึก และการดำเนินชีวิต ซึ่งอาจเกิดความรู้สึกกดดัน บีบคั้นให้ต้อง

เลือกทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่อาจมีผลดีต่อผู้อื่นและสังคมแต่ไม่ใช่สิ่งที่ตนต้องการ หรือ
หากตามที่ตนเองต้องการ สิ่งนั้นอาจไม่เป็นที่พอใจของผู้อื่นและสังคม

แนวคิดเรื่องกิริกับนินโจนี้ปรากฏอย่างเด่นชัดเป็นเป็นแก่นเรื่อง (theme)
ของวรรณกรรมหลายเรื่อง โดยสร้างการดำเนินเรื่องให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างกิริ
กับนินโจผ่านความคิดและพฤติกรรมของตัวละคร ทั้งนี้การดำเนินเรื่องมักจะสอดแทรก
ให้เห็นความขัดแย้งกันระหว่างกิริกับนินโจในหลายลักษณะ แนวคิดเรื่องกิริกับนินโจ
สะท้อนให้เห็นความเป็นจริงที่ว่าในชีวิตมนุษย์ไม่อาจสมหวังในทุกเรื่อง บางครั้งสิ่ง
ที่มนุษย์ต้องเลือกอาจจะเป็นภาระหน้าที่และความรับผิดชอบ มากกว่าที่จะเลือกทำ
ตามความรู้สึกส่วนตัว นับว่าเป็นแก่นเรื่องที่แสดงความเป็นสามัญและความเป็นจริง
ของมนุษย์ที่ต้องเผชิญ

ลักษณะความสัมพันธ์ของกิริกับนินโจอาจพบในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่

1. เจ้านายกับลูกน้อง จากเรื่องบุอะกุ ลูกน้องได้รับคำสั่งให้ไปฆ่าเพื่อน
ตามหน้าที่ (กิริ) แต่ในตอนสุดท้ายตัวละครได้เลือกละทิ้งกิริแต่ทำตามความรู้สึก
(นินโจ) โดยการสร้างสถานการณ์ให้ดูเหมือนเลือกทำตามกิริ
2. เพื่อนกับเพื่อน คือ ความรู้สึกต้องการปกป้องเพื่อน (นินโจ) ขัดแย้ง
กับหน้าที่ของตัวละคร (กิริ) ในเรื่องบุอะกุได้ใช้กลอุบายจนสามารถช่วยเหลือเพื่อน
จากการถูกทำโทษได้ สำหรับเรื่องอะอิโกะกุนินั้น ตัวละครหาทางออกของความขัดแย้ง
ด้วยการฆ่าตัวตายทำให้เขาไม่สามารถรักษาทิ้งกิริกับนินโจไว้ได้
3. พ่อกับลูก จากเรื่อง เมะอิโตะโนะฮิเคียะคุ จะเห็นว่าเมื่อลูกทำผิดถูก
ตามจับตัวในฐานะพ่อที่รัก ห่วงใยลูกและย่อมต้องให้ความช่วยเหลือลูกเมื่อลูกลำบาก
แม้จะต้องการกระทำความรู้สึก (นินโจ) แต่ด้วยหน้าที่ (กิริ) เป็นข้อจำกัดที่ต้องปฏิบัติ
ตามอย่างเคร่งครัดจึงไม่อาจช่วยลูกได้
4. หน้าที่ต่อสังคม คือ ในฐานะพลเมืองคนหนึ่งต้องไม่ปกป้องผู้กระทำผิด
เขาจึงเลือกที่จะไม่พบลูกชายเพื่อการรักษา กิริต่อครอบครัวและสังคมไว้
5. หน้าที่ต่อประเทศชาติ คือ เมื่อทหารผู้เป็นรั้วของชาติ การซื่อสัตย์จงรักภักดี
ต่อหน้าที่ถือเป็นสิ่งสำคัญ (กิริ) หากเมื่อพันธะหน้าที่การงานเกิดความขัดแย้งความรู้สึก
และมโนธรรมในจิตใจทำให้ตัวละครเลือกไม่ได้ จึงทางออกด้วยการฆ่าตัวตาย
แสดงให้เห็นว่าตัวละครได้ละทิ้งทั้งกิริกับนินโจ

6. หน้าที่ในฐานะสามีภรรยา คือ ในสังคมญี่ปุ่นเมื่อแต่งงานจะมีการแบ่งหน้าที่กันระหว่างสามีกับภรรยาไว้อย่างชัดเจน การแต่งงานกับคนที่ไม่รู้จักจากผู้ใหญ่เลือกให้ถือเป็นการทำตามกิริตอสังคมในตอนแรกมักจะเกิดการขัดแย้งระหว่างกิริกับนินโจของคู่แต่งงาน อย่างคู่แต่งงานในเรื่องอะอิโกะกุมินและคิระกิระฮิเกะรุ แต่สุดท้ายทั้งสองคู่ก็เกิดความรักตามมา แสดงให้เห็นถึงว่าไม่เกิดความขัดแย้งระหว่างกิริกับนินโจ

ลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นความหลากหลายของบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน que เมื่อเกิดมาแล้วก็มีสถานภาพต่างกันตามกำเนิดและตามที่สังคมกำหนด ภายหลัง ดังนั้นความขัดแย้งระหว่างกิริกับนินโจจึงเกิดขึ้นได้หลายลักษณะ เป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดความคิดและพฤติกรรมของตัวละคร

วรรณกรรมญี่ปุ่นไม่ว่าจะในยุคสมัยใด ความคิดเรื่องกิริกับนินโจยังคงถูกนำมาใช้ในการสร้างวรรณกรรมให้เกิดความหลากหลายและสะท้อนให้เห็นถึงมิติความขัดแย้งระหว่างสถานภาพทางสังคม หน้าที่กับอารมณ์หรือความรู้สึกของตัวละคร ที่นำไปสู่วิธีการหาทางออกที่แตกต่างกันไปตามยุคสมัยและบริบททางสังคม

จากการศึกษาวิเคราะห์กิริกับนินโจในวรรณกรรมญี่ปุ่นทั้ง 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องบุงะกุ เรื่องเมะอิดะโนอิเคียะคุ เรื่องอะอิโกะกุมิน และเรื่องคิระกิระฮิเกะรุ พบว่าการยึดถือและให้ความสำคัญกับกิริหรือนินโจนั้น มีพื้นฐานด้านความเชื่อจากลัทธิ ศาสนา อันเป็นวิถีปฏิบัติของคนในสังคม รวมไปถึงสถานภาพ ชนชั้นทางสังคม และรูปแบบการปกครอง ยุคสมัยที่แตกต่างกันล้วนส่งผลให้คนในสังคมยึดถือ และให้ความสำคัญต่อกิริกับนินโจแตกต่างกันไป ขณะเดียวกันการแบ่งแยกสถานภาพ และชนชั้นทางสังคมตามวิธีการดำรงชีวิตและในการยึดถือปฏิบัติของคนในสังคมนั้น ๆ ก็ทำให้การยึดถือการปฏิบัติตามกิริกับนินโจแตกต่างกัน คิกุทสึ ปราโมช (2548) กล่าวว่า ในสมัยที่ปกครองด้วยรัฐบาลทหาร แนวคิดแบบชินโตตามวิถี บุชิตโดได้ถูกนำเอามาใช้ในการปกครองส่งผลให้คนในสังคมยึดถือและให้ความสำคัญต่อกิริมากกว่านินโจ ขณะเดียวกันชนชั้นล่างหรือแม้แต่ชนชั้นพ่อค้า ต่างให้ความสำคัญในด้านกิริน้อยลงหรือลดหลั่นลงไปเนื่องจากพ่อค้ามีเงินทองมั่งคั่ง ส่งผลให้การใช้ชีวิตเป็นแบบสนุกสนาน สุขสำราญ จึงไม่ได้ยึดติดกับกฎเกณฑ์มากเท่ากับทหาร และเมื่อรูปแบบการปกครองเปลี่ยนมาเป็นประชาธิปไตย ทำให้แนวคิดคนญี่ปุ่นเปลี่ยนไปบ้าง แต่ยังคงแนวคิดของกิริกับนินโจ

อยู่อย่างชัดเจนรูปแบบทางสังคม อาชีพ เพศสถานะมีอิทธิพลต่อการดำรงกิริหรือนินโจมากขึ้น

วรรณกรรม 4 เรื่องซึ่งต่างยุคสมัยกัน แต่ละเรื่องได้นำเอาความขัดแย้งระหว่างกิริกับนินโจมาเป็นเงื่อนไขในการดำเนินเรื่องให้ตัวละครต้องเกิดความขัดแย้งในความรู้สึกก่อให้เกิดความบีบคั้น กดดัน และอารมณ์สะเทือนใจ แต่น่าสังเกตว่าในการเลือกทุกครั้งกิริจะเป็นเรื่องที่สำคัญและมาก่อนสิ่งอื่นใดเสมอ แต่บางครั้งสุดท้ายแล้วสิ่งที่เลือกจริงๆ นั้นก็ไม่ใช่อะไรไป

วรรณกรรม 4 เรื่องนี้แบ่งขึ้นในยุคสมัยแตกต่างกัน สะท้อนแง่มุมความคิดที่แตกต่างกันไป แต่ไม่ว่าจะเป็นยุคสมัยใด ก็ยังสะท้อนให้เห็นลักษณะของความขัดแย้งระหว่างกิริกับนินโจอย่างเด่นชัดว่าในชีวิตมนุษย์มีทั้งความสุข-ความทุกข์ ความรัก-การพลัดพราก ความสมหวัง-ความผิดหวัง มีแง่มุมของชีวิตที่หลากหลาย นอกจากนี้วรรณกรรมยังแสดงถึงความคิดเรื่องสถานภาพทางสังคมและปัจจัยแวดล้อมทางสังคมในบริบทต่างยุคต่างสมัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดและการกระทำของมนุษย์ มนุษย์ต้องเลือกและตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำด้วยเหตุผลทางสังคมซึ่งขัดกับความต้องการภายในเมื่อเกิดภาวะที่ต้องเลือกกระทำสองอย่างในเวลาเดียวกัน แต่ละคนจะมีเกณฑ์วัดในการตัดสินใจเพื่อเลือกทำในสิ่งที่ถูกต้องและดีที่สุด ณ ขณะนั้น

แนวคิดเกี่ยวกับกิริกับนินโจจากวรรณกรรมทั้ง 4 เรื่อง พบว่าในด้านความขัดแย้งระหว่าง กิริกับนินโจนั้น มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่า ไม่ว่าลักษณะรูปแบบ หรือแนวคิดต่าง ๆ ในอดีตได้ถูกถ่ายทอดมาจนถึงปัจจุบันและจะปรากฏอยู่ในวรรณกรรมอย่างชัดเจน ผู้เขียนบทความเห็นว่า แท้จริงแล้วตัวแปรที่กำหนดกิริกับนินโจก็คือสถานภาพทางสังคม กล่าวได้ว่า สถานภาพทางสังคมเป็นตัวกำหนดกิริเมื่อพ้นระยะหน้าของความรับผิดชอบ บรรทัดฐานทางสังคมนั้นขัดแย้งกับความรู้สึก จึงเกิดเป็นความขัดแย้งระหว่างกิริกับนินโจขึ้น ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการเอาตัวรอดเพื่อหาทางออกให้กับตนเองด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังที่ได้วิเคราะห์ข้างต้น คนที่หาทางออกและสร้างสมดุลระหว่างกิริกับนินโจได้ มักจะจบด้วยความสุขสมหวังทุกฝ่าย ส่วนคนที่หาทางออกไม่ได้ไม่สามารถสร้างสมดุลได้ มักจะจบด้วยการแก้ปัญหาและหาทางออกด้วยการฆ่าตัวตาย กล่าวได้ว่ากิริกับนินโจซึ่งเป็นลักษณะอารมณ์สากลในตัวมนุษย์ทำหน้าที่เป็นแก่นเรื่อง เป็นความขัดแย้ง

ในการดำเนินเรื่อง และขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่เชิงสังคมที่สะท้อนให้เห็นถึงอารมณ์ ความขัดแย้งระหว่างกิริกับจิตใจในตัวละครในอีกทางหนึ่ง

จากการศึกษาทำให้เห็นว่าไม่ว่าจะสมัยใด วรรณกรรมก็ยังสะท้อนแนวคิด เรื่องกิริกับจิตใจซึ่งสัมพันธ์กับสถานะทางสังคมเอาไว้ แสดงให้เห็นว่ากิริกับจิตใจ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีของคนญี่ปุ่น แม้กระทั่งมนุษย์ต่างสังคมต่างวัฒนธรรมย่อม มีความขัดแย้งในตนเองอันเป็นสากลของมนุษย์ วรรณกรรมถือได้ว่าเป็นเครื่องมือและ กลวิธีถ่ายทอดความคิดและความรู้สึกของมนุษย์ทั้งในแง่ปัจเจกและฉายภาพสะท้อน ทางสังคมที่แสดงความสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันด้วยความคิดที่มีร่วมกัน และ มีการสืบทอดความคิดอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- ศีกฤกษ์ ปราโมช. (2548). *ฉากญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.
- จุฬารัตน์ เตชะโชควัฒน์ และคณะ. (2549). *พจนานุกรม ญี่ปุ่น-ไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ภาษาและวัฒนธรรม.
- ปราณี จงสุจริตธรรม, ผู้แปล. (2549). *ญี่ปุ่น 360 องศา*. กรุงเทพฯ: ภาษาและวัฒนธรรม.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2549). *เพศสภาวะในสุวรรณภูมิ (อุษาคเนย์)*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ปัญญา ศรีสิงห์. (2552). เซน-บุซิด (ศาสนากับวิถีทางของนักรบ). *วารสารเอเชียตะวันออกศึกษา*. 14(2), 163-168.
- ศุภฤกษ์ ชัยรัตน์. (2552). เติบโตขึ้นกับการสะท้อนปรากฏการณ์ทางสังคมผ่านตัวละคร “ทะโรกะจะ”, *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 5(1), 5-38.
- ศุภฤกษ์ ชัยรัตน์. (2548). การศึกษาและวิเคราะห์ ตัวละครทะโรกะจะในบทละคร *เคียวเงิน ประเภทโณเมียวเคียวเงิน 3 เรื่อง* วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาภาษาและวรรณคดีญี่ปุ่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2548.
- มิถิมาะ ยูโกะ. (2537). *รักด้วยเลือด*. แปลโดย อมราวดี. พิมพ์ครั้งที่ 3. ปทุมธานี: คำหอม.

อักษฎายุทธ ชูศรี. (2544). กิริ-นินโจ ในบทละครของ ชิคะมะทซุ. รายงานการศึกษาวิช
วรรณคดีศึกษาสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2544. (อัดสำเนา).

เอคุนิ คาโอริ. (2545). เป็นประกาย. แปลโดย น้ำทิพย์ เมธเศรษฐ. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ: อิมเมจ.

Masuda Kho. (1975). **Kenkyusha's New Japanese-English Dictionary**. Tokyo:
Kenkyūsha

Shinmura Izuru. (1967). 広辞苑 第三版 岩波書店 (**Japanese Dictionary**).
Tokyo: Iwanami Shoten.